

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาผลงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระกิตติญาณโสภณ (บัวผัน ปุณฺณมโม ป.ธ. ๘) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือการศึกษาทางเอกสารและวิจัยภาคสนาม ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Depths Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้ ๑. เพื่อศึกษาพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒. เพื่อศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระกิตติญาณโสภณ ๓. เพื่อศึกษาผลงานของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระกิตติญาณโสภณ จากการศึกษาจะพอสรุปได้ ดังนี้

๕.๑.๑ ผลของการศึกษาภาคเอกสาร

๑. จากการศึกษาพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ครั้นพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงบรรลุมกขธรรมเริ่มประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรกให้แก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ จากนั้นเที่ยวจาริกสั่งสอนประชาชนไปตามคามนิคมน้อยใหญ่ มีพระสงฆ์ในฐานะผู้เป็นศาสนทายาทมีหน้าที่สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงใช้พุทธวิธีที่หลากหลายในการสอนเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ฟัง ทรงมีหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ สันติสนา อธิบายและแสดงเหตุผล สมာทปนา การแนะนำ สมุตเตสนา การเข้าใจ สัมปหังสนา การขโลมใจ ร่ำเริง เบิกบาน และวิธีเผยแผ่ พระพุทธศาสนาแบบสาธกัจฉาหรือสนทนา แบบบรรยาย แบบตอบปัญหา เทคนิคการสอน การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทาน การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขแก่มนุษย์ ให้เกิดประโยชน์สุข

๒. จากการศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระกิตติญาณโสภณ พบว่า ท่าน เป็นพระเถระที่มีจริยาวัตรและปฏิบัติที่น่าเลื่อมใส ในการปฏิบัติทั้งดงามเป็นแบบอย่างของศิษยานุศิษย์ เป็นผู้ที่มีความรู้แตกฉานในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำหลักไตรสิกขา มาเป็นแนวทางในการสั่งสอนอบรมพุทธศาสนิกชน โดยนำหลักการเหล่านี้มาประยุกต์เนื้อหาสาระที่เข้าใจยากและที่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ท่านเจ้าคุณเป็นพระสงฆ์ผู้นำปฏิบัติ เป็นตัวอย่างที่ดี ภาพลักษณ์ของท่านเจ้าคุณในฐานะของนักเผยแผ่ ที่มุ่งในการดำเนิน

ตามรอยพระบาทพระศาสดาที่ในการแสดงธรรมมีอยู่ ๓ ประการ ๑ แสดงธรรมด้วยความรู้จริง เห็นจริงแล้วจึงสอนผู้อื่น เพื่อให้รู้เห็นจริงตามในธรรมนั้น ๆ ๒ แสดงธรรม มีเหตุผล สั่งสอนชี้แจง ให้เห็นเหตุผลไม่เลื่อนลอย ๓ แสดงธรรมให้เห็นจริงได้ผล สั่งสอนให้มองเห็นชัดเจนสมจริงจน ต้องยอมรับ และนำไปปฏิบัติได้ผลจริง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเจ้าคุณมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การแสดงพระธรรมเทศนา เช่น การเทศน์ปฐกวิสัชนาซึ่งจะต้องเทศน์ร่วมกัน ๒ รูปขึ้นไป และการบรรยายธรรมในเนื่องในงานพระราชพิธีพิเศษ เช่น พระราชสมทบของนายหลวง และการแสดงธรรมเทศนาทั่วไป ซึ่งจะได้รับอาราธนาไปแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ การเทศน์แบบการ ปาฐกถา และบรรยาย เป็นรูปแบบที่ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะค่อนข้างมาก ก็มีรูปแบบในการเผยแผ่โดยผ่าน สื่อ วิทยุกระจายเสียง สิ่งตีพิมพ์ แอ็บันทิกเสียง ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกระดับ ตั้งแต่พระภิกษุ สามเณร ศิษยานุศิษย์ และประชาชนทั่วไป

๓. จากการศึกษาผลงาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระกิตติญาณโสภณ พบว่า ผลงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระกิตติญาณโสภณ ที่เห็นเป็นประจักษ์ เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นสมณะศากยบุตรพุทธชินโรสที่ดีตามพระธรรมวินัยท่านยังได้มีผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านภารกิจ ๖ ด้าน อันเป็นกิจการงานคณะสงฆ์ คือ

๑) ด้านการปกครองท่านเป็นพระเถระที่มีภาวะผู้นำสูงปกครองด้วยระบบ ธรรมธิปไตย ท่านสามารถปกครองผู้ใต้บังคับของท่านในส่วนของวัดและคณะสงฆ์จังหวัด ขอนแก่นให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย อยู่ร่วมกันด้วยความเสียสละและสามัคคีเพราะท่านยึดหลัก เมตตาธรรมในการปกครอง ทำให้ท่านเป็นที่เคารพบูชาอย่างยิ่งของผู้ใต้บังคับบัญชา กล่าวได้ว่าผลงานด้านการปกครองทั้งในส่วนของวัดและงานในหน้าที่ให้ปฏิบัติแทนของคณะสงฆ์ของ จังหวัดขอนแก่น

๒) ด้านศาสนศึกษาเจ้าคุณเป็นพระเถระที่ให้ความสำคัญกับการศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน อุปถัมภ์ การศึกษาพระปริยัติธรรมของพระเณร จนเป็นสำนักที่โดดเด่น ดี ดัง เป็น ศักดิ์ เป็นศรี เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์

๓) ด้านสาธารณูปการได้สร้างถาวรวัตถุและเสนาสนะภายในวัดที่ท่าน เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนั้นนี้ ยังได้บูรณะปฏิสังขรณ์วัดทั้งในส่วนพุทธาวาส และสังฆาวาส จน ปัจจุบันวัดศรีนวลปรากฏแก่สายตาของมหาชน ในสภาพที่แข็งแรงงดงาม เป็นศรีสง่า มีคุณค่า ควรแก่การเป็นวัดตัวอย่าง

๔) ด้านการศึกษาเป็นครูสอนพระปริยัติแผนกบาลี กรรมการตรวจประโยคธรรมและบาลีสนามหลวง เจ้าสำนักวัดศรีนวล ผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดศรีนวล ได้ปรับปรุง สนับสนุน ส่งเสริม ให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นโดยตามลำดับ จนมีพระภิกษุสอบได้เปรียญธรรมเป็นจำนวนมาก

๕) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ท่านได้ใช้หลักธรรมพรหมวิหาร สังคหวัตถุ อันเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการช่วยเหลือเกื้อกูล พุทธศาสนิกชนและคนทั่วไปด้วยเมตตาธรรมจัดตั้งโครงการช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรอาพาธ โครงการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน จนท่านได้ขนานนามว่า พระเถระนักสังคมสงเคราะห์ จากหน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน หรือจากพุทธศาสนิกชนทั่วไป

๖) ด้านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ท่านได้ส่งเสริมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดียิ่ง สร้างคุณงามความดีทางด้านจิตใจ ความสามัคคี รวมถึงพุทธศาสนิกชนทั่วไป

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ภาพลักษณ์ในการทำงานหน้าที่ของพระกิตติญาณโสภณ ในฐานะพุทธสาวกของพระพุทธเจ้า เป็นแบบอย่างที่ดีที่นักเผยแผ่ในยุคปัจจุบันควรนำมาเป็นแบบอย่าง เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

๕.๑.๒ ผลของการศึกษาภาคสนาม

จากการศึกษาวิจัยภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์กับประชากรกลุ่มเป้าหมายในวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระกิตติญาณโสภณ

กลุ่มเป้าหมายมีความเห็นว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านเจ้าคุณพระกิตติญาณโสภณ ในการแสดงธรรม บรรยาย ปาฐกถา เรียงตามลำดับ จับประเด็น เน้นสำคัญ ลีลาการแสดงธรรม เสียงดัง ไพเราะ จับใจ ได้ชัดเจน มีการเปรียบเทียบเน้นให้เห็นคุณโทษ กรรมดีกรรมชั่ว เนื้อหาที่ใช้ในการเทศน์จะใช้คำที่เข้าใจง่ายในหลักธรรมพร้อมยกนิทานเปรียบเทียบเหมาะสมกับทุกวัย ประโยชน์สามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ปฏิปทาการครองตน มีจริยวัตรดี คิดดี พูดดีทำดี ด้วยพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ครองงานด้วย ๔ ศ. ส่งเสริม สร้างสรรค์ เสียสละ สามัคคี งานเผยแผ่ที่ดำเนินการมี

โครงการธรรมถึงคน ฝึกสอนให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้กล้าแสดงออกและคุณสมบัติเป็นผู้นำ มีแสดงธรรมเทศนา ปาฐกถา อบรมสั่งสอนประชาชน ในสถาบันการศึกษาทั่วไป

๒. ศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระกิตติญาณโสภณ

หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านมีวิธีการสอนตามหลักธรรมให้รู้จักเหตุผล ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว อยู่อย่างเพียงพอ ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาปสาธะด้วยการทำตัวเองให้เป็น ตัวอย่างที่ดี ดีกว่าคำสอน ท่านจะมุ่งสอนให้อยู่ในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดให้รู้จักสำรวจตัวเองดูตัวเอง หลักธรรมที่ใช้สอน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้รู้จักหน้าที่ของตน ให้เห็นคุณค่าการงาน การศึกษา ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมให้เห็นคุณค่าของหลักธรรม เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ที่ถูกต้อง ผลจากการอบรมได้แนวทางปฏิบัติ ตั้งมั่นในคุณงามความดี ทำให้ศิษย์และชาวพุทธเป็นคนดีมีวินัย

๓. ศึกษาผลงานของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระกิตติญาณโสภณ

ผลงานของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระกิตติญาณโสภณ (บัวผัน ปุณฺณมโม) มีภารกิจทั้ง ๖ ด้าน มีดังนี้

ด้านการปกครอง ใช้หลักเมตตาธรรมยึดหลักประชาธิปไตยแบบเพื่อปกครองลูก กระจายอำนาจมายังส่วนล่าง จากเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หัวหน้ากุฏิ พระภิกษุสามเณรตั้งอยู่ในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด

ด้านศาสนศึกษา มีการเรียนการสอนนักรธรรม – บาติและปริยัติสามัญ สนับสนุนให้มีการเรียนต่อระดับปริญญา ในส่วนของนักเรียนเมื่อมีการสอบได้ จะจัดงานฉลองและให้ทุนการศึกษาพร้อม

ด้านสาธารณูปการ ช่วยสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ ดังนี้ โรงเรียน ศาลา ถนบกอนกรีตภายในวัด กุฏิสงฆ์ วิหาร ลานเจดีย์ สถานที่บำเพ็ญกุศล

ด้านการศึกษา ท่านได้แจกทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ภายในวัดเป็นประจำทุกปีให้ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน และให้ความช่วยเหลือแก่ชาวบ้านผู้ยากจน มีศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ด้านสาธารณสงเคราะห์ ช่วยเหลือชาวบ้านเมื่อประสบภัย เช่น วาตภัย อัคคีภัย สงเคราะห์งานศพแก่เจ้าภาพทั้งเงินและเครื่องไทยธรรมและสงเคราะห์ผู้ยากไร้ด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคอยู่เป็นประจำ การช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรเริ่มจากของใช้ เช่น จีวร สบง สนุ่ ยาสิ่ฟน

ด้านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมกิจกรรม เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา

วันมหาบูชา วันอาสาฬหบูชา วันบุพเพการีราถ วันสามเณรพบผู้ปกครอง วันแม่ วันพ่อ โครงการอบรมปฏิบัติธรรม จัดตั้งสภาสงฆ์จังหวัดขอนแก่นจัดตั้งหน่วยธรรมนิเทศน์และกลุ่ม วาทีศิลป์ ท่านจะให้ความสำคัญและสนับสนุนอย่างเต็มที่

๕.๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาผลงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระกิตติญาณโสภณ ผู้วิจัยได้พบว่ายังมีประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมดังนี้

๑. ควรศึกษางานการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น ของพระกิตติญาณโสภณ (บัวผัน ปุณฺณมฺโม)
๒. การศึกษางานการเผยแผ่พระพุทธธรรมของพระกิตติญาณโสภณ (บัวผัน ปุณฺณมฺโม) ในรูปแบบการแสดงพระธรรมเทศนา
๓. การศึกษางานด้านการจัดการศาสนศึกษากับการพัฒนาพระภิกษุสามเณรของพระกิตติญาณโสภณ (บัวผัน ปุณฺณมฺโม) สำนักศาสนศึกษาวัดศรีนวล